

LĂPEDATU

INSCRIȚIILE

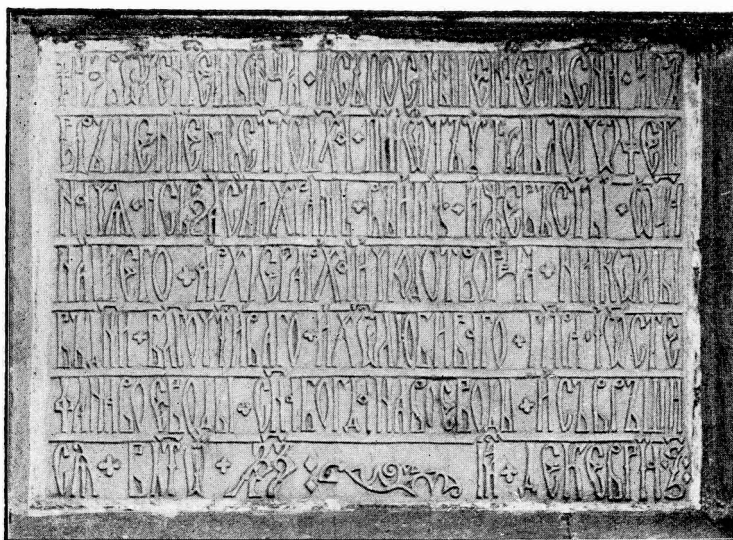
BISERICII DIN BĂLINEȘTI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIN
BULETINUL
COMISIUNII
MONUMENTELOR ISTORICE
FASC. 16 : OCTOMVRE-DECEMVRE 1911.

BUCUREȘTI

1912.

1. Inscripția bisericii din Bălinești.

Inscripțiile tăutulești ale bisericii din Bălinești au fost publicate mai întâi, după decalcurile pictorului bucovinean Epominonda Bucevski, de Episcop. Melchisedec în ale sale

stricat, cum se relată de unii, s'a păstrat, de-alungul veacurilor, întreagă și nealterată în slovele desemnate, poate chiar și săpate, de mâna iscusită a pisarului domnesc Dra-

2. Mormântul marelui Logofăt Ioan Tăutul.

Notițe istorice și arheologice (București 1885, pp. 292 - 5), iar acum de curând, după citirea lor la fața locului, de d. N. Iorga, în memoriul Contribuțiuni la istoria Bisericii noastre, tipărit în Analele Academiei Române (ser. II, tom. XXXIV, mem. sec. ist., p. 480 și urm.).

Dacă le mai dăm deci și aci, în textul original slav și în traducere română, e numai spre a înlesni lectura și înțelegerea reproducerilor fotografice ce publicăm mai jos.

Mai întâi avem frumoasa inscripție a bisericii (fig. 1), care, departe de a se fi șters și

gotă al Tăutului, care, pentru aceasta, și-a însemnat numele pe marginea din dreapta a pietrei, ce mărturisește :

† Изквалениемъ ѿца ■ и съкращениемъ сна ■ и съвкръчениемъ стго дха ■ пан Іѡн Тѣс-тѣлкъ Логѡфеть началъ ■ и създа сѣи храмъ ■ къ имѣ ■ иже къ стѣ ■ ѿца нашего ■ архіе-рарха и чудотворца ■ Николы къ дни ■ благочестиваго ■ и хешлюкниваго ■ гспра ■ Іѡ Стефана Ковкоды ■ сна Богдана Ковкоды ■ и съвкръши сѣ ■ катѡ ■ 33—мѣца ■ Декеріа ■ 5. Pe margine : Драготъ Тѣстѣловичъ.

= CU VREREA TĂTĂLUI ȘI CU AJUTORUL FIULUI ȘI CU SĂVÂRȘIREA SFÂNTULUI DUH,

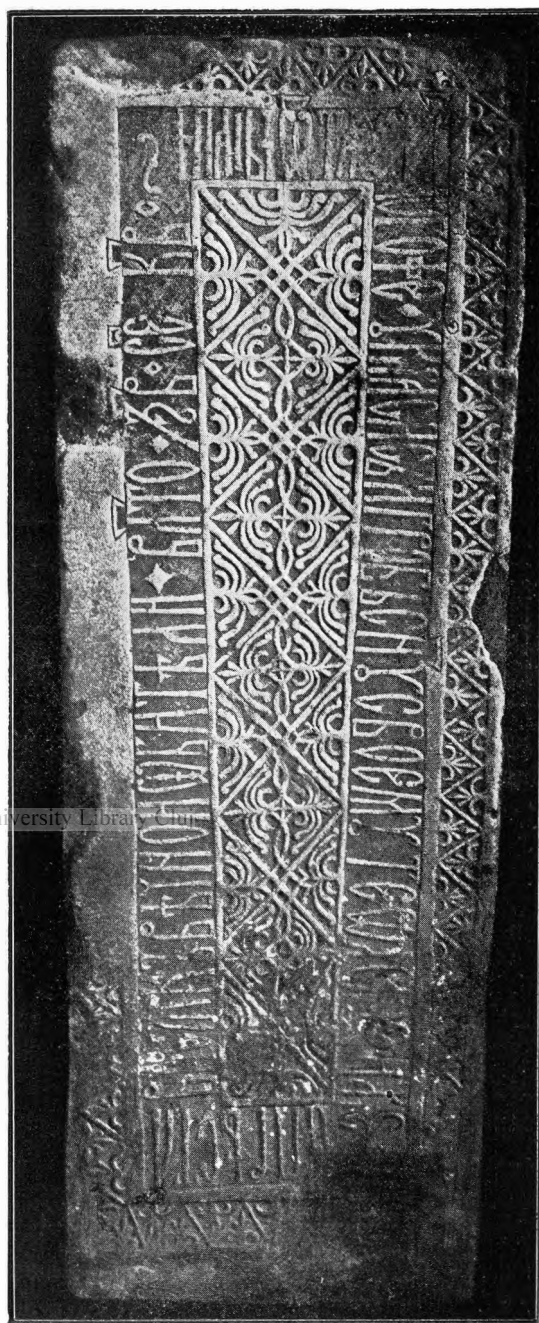
(fig. 2), din piatra mormântală a ctitorului însuși, marele Logofăt Ioan Tăutul. — După lec-

3. Mormântul lui Petru, fiul Log. Tăutul.

DUMNEALUI ION TĂUTUL LOGOFĂT A ÎNCEPUT ȘI A ZIDIT ACEST HRAM ÎNTRU NUMELE CELUI ÎNTRU SFINȚI PĂRINTELUI NOSTRU ARHIERARHUL ȘI FĂCĂTORUL DE MINUNI NICOLAE, ÎN ZILELE BINE CREDINCIOȘULUI ȘI DE HRISTOS IUBITORULUI DOMN IO ȘTEFAN VEOVOD, FIUL LUI BOGDAN VEOVOD. — ȘI S'A SĂVÂRȘIT ÎN ANUL 7007 (= 1499), LUNA DECEMBRIE 6. — Pe margine: DRAGOTĂ AL TĂUTULUI.

Vine apoi un fragment, aproape jumătate

4. Mormântul lui Teodor, fiul Log. Tăutul.

tura mai veche a lui Melchisedec, d. N. Iorga completează astfel această inscripție:

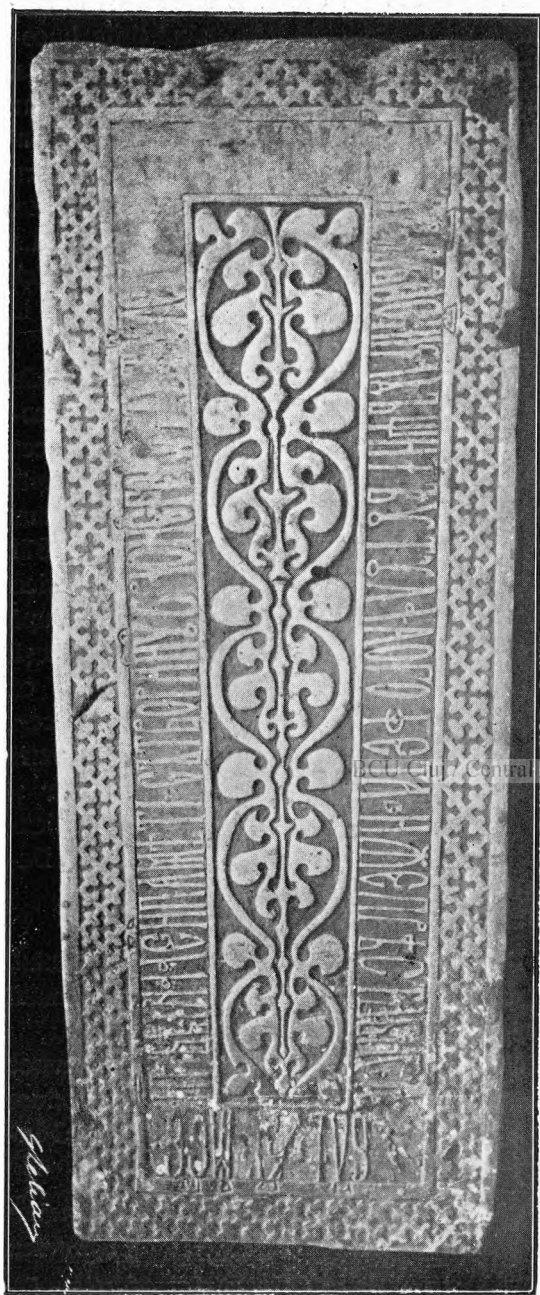
[† ЄКН ЄСТ ГОВЕК НАНА ІОН ТАЇСТАА КЕАНКАГО] ЛОГФЕТА ГНА ЄТЕФАНА КОВЕВДА * ИЖЕ И ПУКСТАКИ ЄА [ВАКТ * 30, МЕЦА . . .].

= ACESTA ESTE MORMÂNTUL DUMNEALUI ION TĂUTUL, MARELE LOGOFĂT AL DOMNULUI ȘTEFAN VEOVOD, CARE S'A PRESTĂVIT ÎN ANUL 7009 (= 1501), LUNA LUI . . .

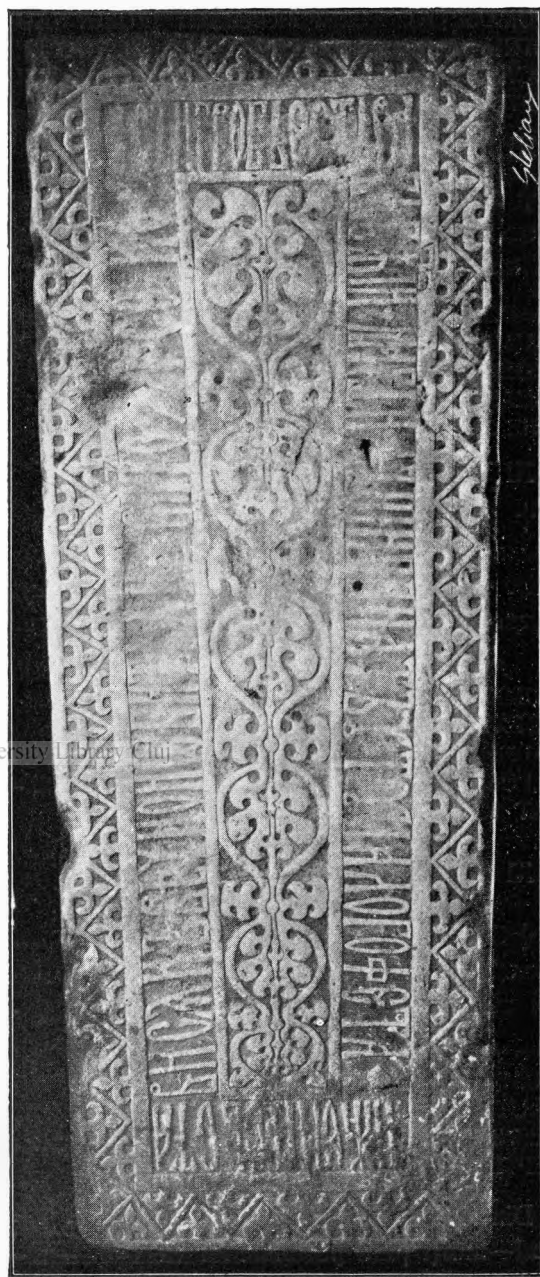
Anul morții e greșit. Marele Logofăt Tăutul,

cum se constată din documentele vremii, a trăit și după 1501, — până la 1511. (Gh. Ghibănescu, în Uricarul Codrescu XVIII,

rească, 7019, după care an Tăutul nu mai apare în documente și care se dă și în Cronica lui Țrechie—probabil după sfârșitul pierdut

5. Mormântul Vasilicăi, fiica Log. Tăutul.

6. Mormântul Magdei, fiica Log. Tăutul.

pp. 447–8 și Iul. Marinescu, Bogdan III cel Orb, București 1910, tabla doc. dela sfârșit). Lectura lui Melchisedec, din cauza defectuosității pietrei, a fost deci eronată. În loc de 7009, mai întâi Hasdeu (Etymologicum magnum Romaniae III, c. 3056) apoi d. I. Bogdan (la C. Giurescu, Capitulațiile Moldovei cu Poarta Otomană, București 1908, p. 50 nota 1), au propus, prin emendarea cea mai fi-

al Analelor bistrițene, dacă nu chiar, prin interpolare mai târzie, după piatra funerară însăși—ca dată a morții sale (Cronicele României, ed. Kogălniceanu, I, p. 184).

După ctitor urmează în necropola dela Bălinești, patru copii ai săi: doi feciori—Petru și Teodor—și două fete—Vasilica și Magda. Iată epitafele lor în ordinea decedării.

Al lui Petru (fig. 3).

† ПАНЬ ІОН ТЪСТСА ЛОГОФЕТЪ СКРАСИ СЪН ГРОБЪ СИС СКОЕМС ПЕТРИ ИЖЕ И ПРКСТАКИ СЪ КЪ КЪЧНОИ ШБИТЪКАН КАТО „ЗК МС СЕН К.

=DOMNUL ION TĂUTUL LOGOFĂT A INFRUMUSEȚAT ACEST MORMÂNT FIULUI SĂU PETRU, CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCAȘURI ÎN ANUL 7002 (= 1494), LUNA LUI SEPTEMVRIE 2.

Al lui Teodor (fig. 4).

† ПАНЬ ІОН ТЪСТСА ЛОГОФЕ[ТЬ] СКАСИ СЪН ГРОБЪ СИС СКОЕМС ТЕВДОРЪ ИЖЕ И ПРКСТАКИ СЪ КЪ КЪЧНОИ ШБИТЪКАН КАТО „ЗК СЕН КК.

=DOMNUL ION TĂUTUL LOGOFĂT A INFRUMUSEȚAT ACEST MORMÂNT FIULUI SĂU TEODOR, CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCAȘURI ÎN ANUL 7002 (= 1494), SEPTEMVRIE 22.

Al Vasilicăi (fig. 5).

† СЪН ГРОБЪ ЕСТЬ РАКЪ ВЪЖІА ВАСІЛІКА ДЪЩІН ТЪСТСА ЛОГОФЕТА ИЖЕ ПРКСТАКИ СЪ КАКТЪ „ЗГ МС СЕН НИ КЪЧНАА ЕИ ПАМЪТЪ СЪТКОРИ И СКРАСИ ЕГО ІОН ТЪСТСА ЛОГОФЕТЪ.

ACEST MORMÂNT ESTE AL ROABEI LUI DUMNEZEU VASILICA, FIICA LUI TĂUTUL LOGOFĂT, CARE S'A PRESTĂVIT ÎN ANUL 7003 (=1495), LUNA LUI SEPTEMVRIE 18. — VEȘNICA EI POMENIRE. — I-A FĂCUT ȘI I-A INFRUMUSEȚAT ION TĂUTUL LOGOFĂT.

Al Magdei (fig. 6).

† СЪН ГРОБЪ ЕСТЬ РАКЪ ВЪЖІН МАГДИ ДЪЩІН ПАНА ТЪСТСА ЛОГОФЕТА ИЖЕ И ПРКСТАКИ СЪ КЪ КЪЧНОИ ШБИТЪКАН КАТО „ЗИ (?) СЕН КД.

= ACEST MORMÂNT ESTE AL ROABEI LUI DUMNEZEU MAGDEI, FIICA DUMNEALUI TĂUTUL LOGOFĂT, CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCAȘURI ÎN ANUL 7008 (= 1500), SEPTEMVRIE ÎN 29.

Dintre acești patru copii ai Logofătului Tăutul—morți fiind părintele lor în viață—pomelnicul familiei, publicat, după un grafit, de d. Iorga (o.c., p. 484), menționează numai pe băeți: «Pătrașco» și «Toader». Fetele poartă alte nume: «Anesiia», «Mărica» și «Nastasiia». Pe aceasta din urmă o găsim zugrăvită și în portretul ctitoricesc din biserică, împreună cu tatăl, cu mama (în pomelnic Magdalena) și cu frații Pătrașco și «Ion», după cum se poate vedea din următoarea descriere pe care o dă d-l Iorga în scrierea citată (p. 482) și pe care o retipărim aci, spre a se referi la reproducerea dată la pagina 9.

«Ioan Tăutul Logofătul («Ionu Tăutul Logofăt») e înfățișat având pe cap o pălărie umflată, fără margini, jos cu o margine stricată, și lăsată pe ceafă. E aceeaș ca în chipurile de boieri ctitori în mănăstirile bucovinene dela începutul veacului al XVI-lea. Are mustața roșie, barba rasă, peste haina de brocard e un guler de blană. Lângă dânsul sunt fiii: „Pătrașco“ și „Ionu“. Soția lui, cu o pălărie asemănătoare, poartă o haină verde, cu mâneci albe, peste una roșie, și la gât un șirag de mărgăritar. Fetița, Nastasia (*sic*), are diademă și mărgăritar la gât, căzând în lanțuri lungi».

Cf. și descrierea lui N. Filipescu-Dubău în Dicționarul geografic al județului Dorohoiu (București 1891, p. 14) precum și acea dată de Al. Odobescu în raportul Rămășițe antice din județul Dorohoiu, publicat mai întâi în Monitorul Oficial din 13 Iulie 1871 apoi, revăzut și completat, în ale sale Scrieri literare și istorice (II, pp. 217-8). — După acest portret al Log. Tăutul dela Bălinești a întocmit Gh. Asaki, în chip fantezist, cu «veșminte mai mult lucsoase decât autentice», (Odobescu, l.c.), cromolitografia sa foarte răspândită pe vremuri în foi volante și reprodușă și în grupul istoric din Calendarul pentru Românii din Principatele Danubiene, din 1856.

Pe lângă acești copii ai Logofătului Tăutul, în biserică dela Bălinești mai dorm somnul de veci și alți membri ai familiei.

Astfel, mai întâi, sub o tot așa de frumos săpată și ornamentată piatra ca cele reproduse mai sus, o Marie, maică a lui Dragotă «Tăutulovici» (fig. 7).

† СЪН ГРОБЪ СКРАСИ ДРАГОТЪ ТЪСТСАОВНИЧ МТРИ СКОЕИ КИКГИНЫ МРИИ ИЖЕ И ПРКСТАКИ СЪ КЪ КЪЧНОИ ШБИТЪКАЕМ КАТЪ „ЗЗ МАР. КГ.

= ACEST MORMÂNT L-A INFRUMUSEȚAT DRAGOTĂ TĂUTULOVICI MAICEI SALE CNEAGHINEI MARIEI, CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCAȘURI ÎN ANUL 7007 (= 1499), MARTIE 23.

Acest Dragotă Tăutulovici era diac domnesc. Ca atare îl găsim menționat, tocmai în această vreme, în două documente din 1497 (la I. Bogdan, Documentele lui Ștefan cel Mare,

1) În inscripție greșit: ПРКСТАКИ.

II, pp. 104 și 110), ambele date în Vaslui, unde îndeplinesc aceeași slujbă de diac, între 1465 și 1472 (I. Bogdan, op. cit., I, p. 88

Tăutul cu marele Logofăt al lui Ștefan-cel-

7. Mormântul Mariei, maica lui Dragotă Tăutulovici.

8. Mormântul Angelinei, jupâneasa lui Drăgan Tăutul (1617).

și II, p. 246) un alt Tăutul, negreșit tatăl celui dintâi. — Filiațiunea aceasta, ne atestată documentar, se impune prin succesiunea de timp, de loc și de ocupație a celor doi dieci domnești și prin faptul că Dragotă își zicea «Tăutulovici», — deci al Tăutului.

În ce raport de rudenie să fi fost acest

Mare, nu ni se arată, după cât cunosc, în nici o mărturie. Împrejurarea însă că soția lui Maria — o cneaghină — a fost înmormântată la Bălinești, înainte încă de a sfârși zidirea bisericii de aci și alături cu copiii ctitorului, ne indică un grad de rudenie foarte apropiat, — presupun chiar frate.

În acest caz, această Marie, maica a lui Dragotă, ar fi cumnata Logofătului Tăutul, iar acel Toader «Dragotovici», deci fiu al lui Dragotă—al cărui mormânt de asemenea se găsește în biserică — i-ar fi un nepot de nepot.

Inscripția de pe mormântul acestuia e fragmentată și ștearsă (fig. 9). După lectura d-lui Iorga, ea ar avea următorul cuprins :

potul—Toader al lui Dragotă (Dragotovici) au îndeplinit funcțiunea de pisari domnești. Și e firesc. Slovaci de origină, cum îi arată numele — Românii din Ardeal numesc și azi Tăuți (ung. Tóth) pe compatrioții lor din Nordul Ungariei — ei vor fi știut destul de bine slavonește, ca să poată sluji, cu toată priceperea, ca logofeți în cancelaria domnească. Între ei Dragotă ni se arată deo-

9. Mormântul lui Toader Dragotovici (Tăutul) pisarul.

10. Mormântul Mariei, fiica lui Mihai Tăutul (1634/5).

[†]Съи етъ гробъ Тоад]еръ Драготови • пи-саръ • иже и прѣста[ви са къ кѣнои шен-тѣли като „S... мѣца].

— ACESTA ESTE MORMÂNTUL LUI TOADER DRAGOTOVICI PISARUL, CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCAȘURI ÎN ANUL 7... LUNA LUI ....

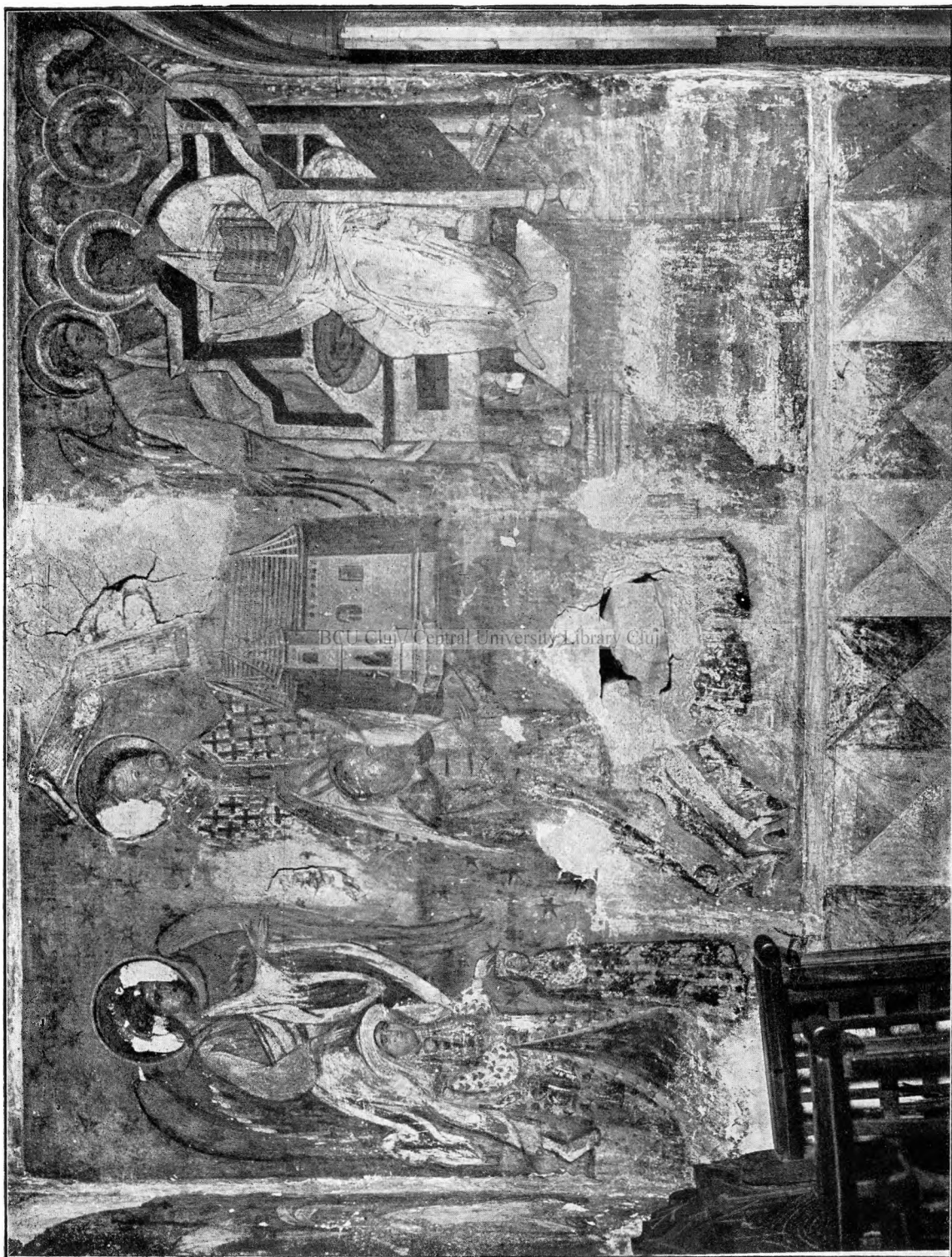
Cum vedem deci, tustrei: tatăl—Tăutul, fiul Dragotă al Tăutulului (Tăutulovici) și ne-

sebit de iscusit, ca scriitor. Cum am spus, el a desenat, poate chiar și săpat, frumoasa inscripție a bisericii. Din perfecta asemănare a tăeturii și formei slovelor, constatăm că tot el a desemnat și — poate — săpat inscripția și ornamentația pietrei puse pe mormântul maică-sa. De altfel ambele inscripții sunt lucrate aproape în același timp.

În sfârșit, reproducerea noastră dau mor-

mintele a două femei din neamul Tăutuleștilor din sec. al XVII. Intâiul (fig. 8) al Angelinei, jupâneasa Logofătului Drăgan Tăutul,

Iată aceste două morminte:
 †Съкі грѣк ▪ СВРАСН ДРЪГАН ТЪСТЪ ЛОГО-
 ФАТЪ ▪ КІКІКІКІКІ СВРЕН АНГЕЛИНИ ▪ ЕЖЕ ПРЪКЕТАКІ

Picturi din biserica de la Bălinești. Ctitorul, cu familia-î, închină biserica Mântuitorului.

din 1617, al doilea (fig. 10) — sub o piatră «cu o foarte ciudată și complicată săpătură» (Iorga o. c., p. 483)—al Mariei, fiica lui Mihail Tăutul Logofătul din 1634/5.

сѣ ▪ кѣ кѣкѣкѣкѣ ѡБНТЪКАН ▪ КАТО ЗОРЕ ▪
 М[А]Н ▪ А.

— ACEST MORMÂNTUL-A INFRUMUSEȚAT DRĂGAN TĂUTU LOGOFĂT CNEAGHINEI SALE AN-

GELINEI, CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCAȘURI IN ANUL 7125 (= 1617), MAIU 30.

†Сън камен гробнии сътворн и украсн пан
Михана Тръстс агфт. дъщери своен Марїи еже
и прѣстави сѣ къ кѣчньнн шенїтан ▪ катв ▪
„Зрмг ▪ мсца . . . .

—ACEASTĂ PIATRĂ DE MORMÂNT A FĂCUT-O
ȘI INFRUMUȘAT-O DUMNEALUI MIHAIL
TĂUTUL LOGOFĂTUL FIICEI SALE MARIEI,
CARE S'A PRESTĂVIT LA VEȘNICELE LĂCA-
ȘURI IN ANUL 7143 (= 1634/5) LUNA LUI . . .

Legătura dintre acești noi Căutulești, ai sec. XVII, și cei vechi, ai epocii lui Ștefan-cel-Mare, a dat-o d. Gh. Ghibănescu în Surete și zvoade V, pp. 175—6. Ei sunt urmașii direcți ai acestora și nu va fi fără interes a arăta aci că, întocmai ca și dâșii, au început cariera ca uricari domnești. Astfel, cel dintâi menționat mai sus, Drăgan Căutul, e scriitor de documente al Movileștilor, apoi Logofăt și în urmă Părcălab de Hotin (Ghibănescu, Ispisoace și Zapise I-³, pp. 53, 71, 76, 133, 167, 228 și II-³, p. 54; Acelaș, Surete și Zvoade II, p. 315 și V, p. 236). Tot ca uricar pare că începe și Mihail Căutul, Logofătul de mai târziu (Iorga, Studii și Documente V, p. 219 și Documentele Bistriței II, pp. 25, 50, 51), tatăl Mariei înmormântată la Bălinești și al lui Pătrășcan Căutul, marele Vornic de Câmpulung, care, pe la sfârșitul sec. al XVII, a jucat un oarecare rol politic (V. Iorga, Documentele familiei Callimachi, tabla).

Cu fiii acestuia—Ion, Vasile, Sandu și Coader

(Studii și Documente V, pp. 229 și 232) — și cu urmașii lor începe decadența și împrăștierea neamului, care se coboară la treapta simplilor mazili. Din aceștia s'au ridicat mai târziu, la începutul sec. XIX, cei din urmă Căutulești cu rol politic și cultural mai remarcabil în Moldova. Genealogia lor ar merita să fie întocmită.

Pe seama tuturor acestor generații de colaboratori din neamul marelui Logofăt al lui Ștefan-cel-Mare rămase, în cursul veacurilor, purtarea de grije a bisericii din Bălinești, care ni s'a păstrat până astăzi nealterată în vechia ei construcție. Așa cel puțin constată cei ce au cercetat-o mai de aproape: Odo-bescu în Scrieri (II, pp. 215 — 20), și d. N. Iorga în Neamul Românesc (1911 : art. Eri, azi și mâine).

Cum amândoi acești scriitori remarcă, singur acoperișul a fost refăcut ; el nu mai corespunde ca cel dat în reprezentarea votivă a bisericii din portretul ctitoricesc. Faptul îl cunoaștem azi sigur, din însemnarea preotului Iosif Iuca, păstrată în copia unui Letopișet făcută de dâșul, însemnare dată la iveală de d. C. Giurescu în scrierea deja citată : Capitulațiile Moldovei cu Poarta Otomană, p. 52 și nota 1, și în care se spune că refacerea acoperișului se datorește Episcopului Calistru al Rădăuților și Starostelui de Cernăuți Dimitrie Macri „in zilele prea luminatului nostru Domn Io Mihai Racoviță Vodă, vlto dela Adam 7229 (1721) mșta Mai 12“.